"Ni wazi kuwa watu wa Kongo wanapinga MONUSCO"

Ilitafsiriwa na Humphrey Nicholas. Ili kusoma toleo la awali, anglalia IPS-journal.

Mamlaka ya MONUSCO yenye utata yameongezwa. Pamoja na kukaribishwa na jumuiya ya kimataifa, ujumbe huo umeshindwa kujenga uhalali wa ndani.

Kufanywa upya hivi karibuni kwa mamlaka ya MONUSCO hakuji kama habari njema kwa Kongo. 'Kwangu mimi binafsi, hii ni habari mbaya na inaniumiza sana' anasema Fabrice Kighoma, mwanaharakati wa Kongo iliyoko Goma Mashariki mwa Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo (DRC), baada ya Baraza la Usalama la Umoja wa Mataifa (UNSC) kuamua mara moja kuongeza muda wa operesheni yake ya amani tarehe 20 Desemba 2022. Kimataifa, uamuzi huu ulikaribishwa kwa moyo mkunjufu. Hata hivyo, katika Kongo yenyewe, watu wengi walihisi kukatishwa tamaa na wafanya maamuzi huko New York.

Ujumbe wa Uimarishaji wa Shirika la Umoja wa Mataifa katika Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo (MONUSCO), ambao zamani ulijulikana kama MONUC, umekuwa ukifanya kazi nchini DRC tangu 1999. Ukianzia kama ujumbe wa waangalizi tulivu, umebadilika na kuwa mojawapo ya misheni ya gharama kubwa zaidi, kijeshi zaidi na yenye utata zaidi. Lengo lake kuu ni kuwalinda raia wa Kongo dhidi ya makundi yenye silaha na kuunga mkono juhudi za serikali kuleta utulivu Mashariki mwa DRC. Hata hivyo, tangu mapema, historia ya MONUSCO katika kanda imekuwa moja iliyojaa changamoto, maandamano na upinzani.

Maandamano ambayo yanageuka kuwa vurugu.

Mnamo 2004, Laurent Nkunda alichukua udhibiti wa Bukavu huko Kivu Kusini. Jeshi lake lilifanya uhalifu mwingi wa kivita, ikiwa ni pamoja na kuua na kuwabaka raia. Kujibu, maelfu ya wanafunzi walipanga maandamano makubwa mbele ya ofisi ya MONUC huko Kinshasa. Waliikosoa misheni hiyo kwa kushindwa kuzuia ukatili huu. Wakati mamlaka ya awali ya MONUC ililenga utekelezaji wa Makubaliano ya Kusitisha Mapigano ya Lusaka ili kumaliza Vita vya Pili vya Kongo, MONUSCO imepitisha mbinu pana zaidi na imara. Ulinzi hai wa raia sasa ndio kipaumbele namba moja cha operesheni hiyo. Hata hivyo, mauaji yaliendelea na maandamano yaliendelea.

Matukio ya kutisha huko Beni mnamo Novemba 2019 labda ni ya kukumbukwa zaidi; Baada ya mashambulizi ya kundi la waasi la Allied Democratic Forces (ADF), maandamano dhidi ya madai ya kutoridhika na MONUSCO yaligeuka kuwa ya vurugu. Waandamanaji wengi walipoteza maisha, walidai kuuawa na vikosi vya polisi wa eneo hilo lakini pia na askari wa MONUSCO.

Katika mji wa mpakani wa Kasindi, ambapo wanajeshi wa MONUSCO walifyatua risasi baada ya kujaribu kuingia tena Kongo, na kuua watu wasiopungua wawili.

Wimbi la hivi majuzi zaidi la maandamano mnamo Julai na Agosti 2022 lilifanya vichwa vya habari vya kimataifa. Baada ya Bintou Keita, mkuu wa MONUSCO, kusema kwamba ujumbe huo unaweza kufikia kikomo chake cha kufanya kazi kuhusiana na kupambana na waasi wa M23, Rais wa Seneti ya Kongo Modeste Bahati Lukwebo alitoa hotuba akiitaka MONUSCO 'kufunga virago' na kuondoka nchini. Siku moja baadaye, picha za vijana kutoka Butembo wakichoma bendera ya MONUSCO zilisambaa kwenye mitandao ya kijamii. Na hawakuwa peke yao. Kutokana na hali ya mashambulizi yanayoendelea kufanywa na M23 na kuendelea kwa ghasia za makundi mengine yenye silaha, watu walipeleka hasira zao mitaani – si tu katika Goma lakini pia Sake, Butembo, Beni na Rutshuru.

Na, kwa mara nyingine tena, pamoja na maandamano kulikuja vurugu. Ingawa mashirika ya kiraia yaliitisha maandamano ya amani, baadhi ya watu walianza kupora vifaa na ofisi za MONUSCO huko Goma. Wafanyikazi walilazimika kuhama. Waandamanaji waliuawa - wanadaiwa kupigwa risasi na vikosi vya serikali na wanajeshi wa MONUSCO. Hali iliongezeka zaidi. Katika mji wa mpakani wa Kasindi, ambapo wanajeshi wa MONUSCO walifyatua risasi baada ya kujaribu kuingia tena Kongo, na kuua watu wasiopungua wawili. Katibu Mkuu wa Umoja wa Mataifa António Guterres ametaka uchunguzi ufanyike mara moja. Wanajeshi hao sasa wanakabiliwa na uchunguzi wa mahakama ya kitaifa katika nchi yao. Nchini Kongo, hata hivyo, tukio hili liliishia katika maandamano mapya dhidi ya 'unyama ulioratibiwa na kofia za buluu za MONUSCO'. Takriban walinda amani watano waliuawa na waandamanaji wengi waliuawa au kujeruhiwa.

Sifa mbaya

Mifano hii inadhihirisha jinsi uhusiano kati ya watu wa Kongo na wanaodhaniwa kuwa walinzi wao umekuwa wa wasiwasi. Wakati kwa baadhi ya Wakongo katika maeneo ya vijijini, MONUSCO kwa kweli inawakilisha ulinzi pekee kutoka kwa makundi yenye silaha, wengine huwarushia mawe askari wa MONUSCO wanapoingia kijijini kwao. Mnamo Mei 2022 katika mji uitwao Mambasa (wilaya ya Ituri), operesheni ilikabiliwa na upinzani wa hali ya juu, ambao uliwalazimu askari kuondoka baada ya siku chache tu.

MONUSCO inaunga mkono rasmi maandamano yoyote ya amani kama haki ya kidemokrasia. Wakati huo huo, maafisa wamekosoa uhasama wa wazi kuwa hauna tija. Wakati wa mkutano na wanahabari, kufuatia matukio ya Julai na Agosti, Naibu Mkuu wa MONUSCO, Khassim Diagne, alisisitiza kwamba idadi kubwa ya watu wa Kongo wanataka misheni huko. Diagne anaamini kwamba kuna tofauti inayopaswa kufanywa kati ya waandamanaji wa amani wenye maono ya kisiasa na wahalifu wanaoanza kupora na kuharibu. Kwa ujumla, anasema kuwa MONUSCO inapaswa kuboresha mawasiliano yake, kwani Wakongo wengi hawakuweza kuelewa mamlaka na mipaka yake.

Wakati wa utafiti wangu huko Goma, nilisikia shuhuda nyingi za Wakongo ambao walipoteza marafiki, jamaa au majirani zao mamia ya mita tu kutoka kwa kofia za buluu.

Hoja hii, hata hivyo, inaonekana kwa Wakongo wengi kama tusi nyingine. Kwa hakika, habari potofu na, katika baadhi ya matukio, hata habari za uongo kuhusu MONUSCO zimezidisha sifa ya walinda amani. Hata hivyo, kinachoweza kuwa na madhara zaidi ni hadithi nyingi za watu kuuawa nje kidogo ya vituo vya MONUSCO. Wakati wa utafiti wangu huko Goma, nilisikia shuhuda nyingi za Wakongo ambao

walipoteza marafiki, jamaa au majirani zao mamia ya mita tu kutoka kwa kofia za buluu. Katika makala yake Ninaomboleza kwa Angelina, msomi wa Kongo Alex Ntung anaeleza jinsi alivyowaita maafisa wa MONUSCO kuwalinda jamaa zake katika kijiji ambacho, inadaiwa, jeshi la Kongo lenyewe lilifanya ukatili mkubwa. Inaonekana aliambiwa na viongozi wa jeshi la MONUSCO asiwe na wasiwasi, kwa sababu 'katika Afrika watu wanasaidiana' na kwamba familia yake bila shaka ingeweza kupata usaidizi kutoka kwa mamlaka za mitaa. Ingawa hii ni kesi maalum sana, kwa njia nyingi inawakilisha mifano ya kusikitisha ambayo inatusaidia kuelewa kwa nini baadhi ya Wakongo wamepoteza imani na MONUSCO. Kwa hakika, kutokana na kura ya maoni iliyofanywa katika majimbo tofauti ambayo MONUSCO inaendesha shughuli zake, angalau asilimia 19 mjini Mambasa na asilimia moja pekee ya Walikale wanaamini kwamba misheni hiyo inaweza kuwalinda. Nilisikia mara kwa mara watu wamechoka. Wanatamani njia ya kutoka kwenye shida.

Hatimaye, mamlaka ya MONUSCO iliongezewa mwaka mwingine. Muda mfupi baadaye, Ujumbe wa Marekani katika Umoja wa Mataifa, kama mfadhili mkubwa wa kifedha wa nchi moja wa MONUSCO, ulisisitiza kuwa ni wazi MONUSCO 'haiwezi kubaki DRC milele'. Walakini, kulingana na wao, upunguzaji wa siku zijazo unahitaji kupangwa kwa uangalifu ili 'kuepusha kuwaweka wazi watu walio katika hatari kubwa ya madhara zaidi'. Wakati huo huo, UNSC ilipunguza vikwazo vya silaha kwa DRC - kwa Wakongo wengi bado mapatano vuguvugu yaliyotayarishwa New York.

Haja ya mabadiliko makubwa

Pengine, upiya wa mamlaka ya MONUSCO hauji kama mshangao, lakini bado ni tamaa kwa wengine. Kwa wengine, ambao kwa kweli wanategemea ulinzi wa MONUSCO, inaweza kuwa nafuu. Wakati serikali ya Kongo inakubali rasmi uwepo wa MONUSCO nchini Kongo, Steward Muhindo, mwanaharakati na mtafiti huko Goma, anafafanua kwamba, kwake, mtazamo huu hauwakilishi matakwa ya wananchi wenyewe: 'Nadhani uamuzi huu si wa kidemokrasia. Ni wazi kwamba watu wa Kongo wanapinga MONUSCO. Wanapo ongeza mamlaka ya MONUSCO, hawaulizi watu wanafikiria nini. Sioni utaratibu wowote wa kujaribu kuelewa kwa nini asasi za kiraia zinapingana na MONUSCO. Umoja wa Mataifa lazima ujaribu kuzingatia watu na si viongozi pekee.'

Ni muhimu kutambua kwamba ingawa jumuiya ya kimataifa inaweza kukaribisha uwepo wa Umoja wa Mataifa unaoendelea katika kanda, ujumbe huo umeshindwa kujenga uhalali wa ndani.

Kwa hivyo tunaendeleaje kutoka hapa? Kwa kusikitisha, Wakongo wengi wanaamini kwamba bila mabadiliko yoyote makubwa, mzunguko wa vurugu utajirudia. Kwa mujibu wa Muhindo, 'usalama utaendelea kuwa kama ulivyo sasa na MONUSCO itaendelea kutofanya lolote.' Wananchi wa Kongo wameeleza kutoridhishwa kwao na operesheni za sasa za MONUSCO, mara nyingi zikiwa na matokeo mabaya. Ni muhimu kukiri kwamba ingawa jumuiya ya kimataifa inaweza kukaribisha uwepo wa Umoja wa Mataifa unaoendelea katika kanda, ujumbe huo umeshindwa kujenga uhalali wa ndani. Maandamano yanayoendelea yanaonyesha kwa nguvu kabisa kwamba idhini ya serikali haitoshi tena.

Kama Anjali Dayal, Profesa Msaidizi katika Chuo Kikuu cha Fordham anavyosema: 'kujenga ridhaa katika viwango vingi ni muhimu kwa mafanikio ya kudumu ya operesheni za amani za Umoja wa Mataifa, na ufunguo wa kupata suluhu za kudumu za kisiasa kwa migogoro.' Katika mwaka wa uchaguzi wa 2023, MONUSCO na vile vile serikali ya Kongo ina nafasi - na wajibu - kusikiliza na kuonyesha kwamba wanaweza kujifunza na kufanya mabadiliko, na uwezekano chanya kwa usalama wa kikanda na ustawi.

Stephanie Jänsch

Stephanie Jänsch ni mtafiti wa PhD aliyejiandikisha katika Shule ya Wahitimu 'Usalama wa Kidemokrasia katika Nyakati za Machafuko' huko Hamburg, Ujerumani. Utafiti wake unaangazia maandamano na mazoea ya kupinga operesheni za kujenga amani za Umoja wa Mataifa.